

לעילוי נשמת הר"ר יוסף וולף ז"ל ברך מנדל הי"ד ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם
האשה החשובה רודסת זדקה וחסד שרת **ורדה שניצר** ע"ה ב"ר מאיר דל ת.נ.צ.ב.ה.

י"ל ע"י ביהמ"ד לחנידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיטו

גליון מס' 385

סוכה ל"ו-מ"ב

בס"ד, ט"ז תשרי תשס"ז

השבוע בגליון

ספר עזרא וספר נחמיה - ספר אחד החיד"א - "ושוב הסכימו מן השמים"

אתרוג ששה תחת המיטה, כשר למצוה? שומר מצווה לא ידע דבר רע אתרוג שרוסס בחומר חיטוי היש 'ספר נחמיה'?

דף לה/א לפי שאין בה היתר אכילה

אתרוג ששה תחת המיטה, כשר למצוה?

מעשה באדם שרכש אתרוג יקר ערך, ועקב נסיון מר שהצטבר בשנים שחלפו, ידע, כי עליו לשמרו מכל משמר מפני ידיהם החטטניות של זאטוטיו הנמרצים. לבסוף החליט להתביאו בארגז המצעים שתחת מיטתו. גם אם בחושיהם החדים יאתרו את המקום, אין בכחם להרים את מטתו הכבדה.

בערב חג הסוכות שב ושינן מיודענו את הלכות ארבעת המינים, ובהגיעו לדברי סוגייתנו שנפסקו להלכה ("שולחן ערוך" או"ח סי' תרמ"ט סעי' ה'), כי אתרוג שאינו ראוי לאכילה, אינו כשר לקיום מצוות ארבעת המינים, נבעת ונחרד, שהרי, הלכה ידועה היא, כי מאכלים ומשקים ששהו תחת המיטה, שורה עליהם רוח רעה ומסוכנים הם לאכילה ("שולחן ערוך" יו"ד סי' קט"ז סעי' ה').

האמנם אתרוג זה אינו ראוי לקיום המצווה?

יש מן הפוסקים שנקטו, כי מאכל הנאסר מחמת סכנה, אינו מוגדר כ"אינו ראוי לאכילה", מפני שהאכילה עצמה אינה אסורה מן התורה ("מרחשת" ח"א סי' כ), עיי"ש שהביא ראיות לדבר). אולם, האחרונים לא קיבלו סברה זו בלא עוררים. ואכן, היו מן הפוסקים שצידדו, כי מאחר שאתרוג זה אינו עומד לאכילה, אינו ראוי לקיום המצווה (שו"ת "בנין עולם" או"ח סי' ל"ג). אמנם, הוא מסיק, כי אם אין בידו אתרוג אחר, יטול אתרוג זה, אך לא הכריע אם יברך עליו.

רבינו הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל (שו"ת "עין יצחק" או"ח סי' כ"ד) כותב, כי נשאל בנושא זה מפי רבנים אחדים, ולפיכך ערך תשובה מפורטת בנידון, כלהלן.

לכאורה, ניתן להביא ראיה מרש"י ותוספות, כי אין כל מניעה לקיים מצוות ארבעת המינים באתרוג זה. במשנה להלן (מ/ב) נאמר, כי יין ומים מגולים, פסולים לניסוך על המזבח. רש"י מפרש, כי פסול זה נעוץ בחשש שנחש הטיל את ארסו במשקים המגולים, ונמצא שבכלי בו מנסכים יש ארס המפחית משיעור המשקה הדרוש לניסוך על גבי המזבח. ואילו בעלי התוספות מפרשים, כי אין משקה שכזה ראוי ומכובד למזבח, כנאמר (מלאכי א/ח) "הקריבהו נא לפחתך", שאין דרך להקריב חפץ שיש בו חסרון.

לכאורה, מדוע לא פירשו בפשטות, כי מאחר שמשקים מגולים מסוכנים לשתייה, אינם ראויים למזבח, שהרי הלכה ידועה היא (פסחים מ/א) "מן המותר בפיך", כלומר, על המשקה המנוסך על המזבח, להיות ראוי לשתייה, ומאחר שמים מגולים מסוכנים

דבר העיון

מחר מתחילים

את מעלתה וסגולתה של שבת קדש חווינו זה עתה. **בזאת** השנה לא תקענו בשופר ביום הראשון של ראש השנה.

השופר, סמל הזכויות של עם ישראל, בו תוקעים זה אלפי שנים, להזכיר לפני אבינו שבשמים את זכותו של אבינו יצחק שנעקד על גבי המזבח - נעדר. אין.

וכל כך למה?

מפני שכה קבעו חכמינו זכרונם לברכה, שמא ימצא יהודי שיבקש לאוץ עם השופר אל החכם כדי שילמדנו את הלכותיו, ובדרכו יטלטל את השופר ברשות הרבים ויעבור על מלאכת "הוצאה", לפיכך אין תוקעים בשופר.

ומה יהא על השטן! כלום עמד והתבטל? הכי לא קיטרט במלא כוחו עם ההזדמנות שניתנה לו לקטרט בראש השנה בלא הפרעות? חלילה וחס! הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל, בעל ה"משך חכמה" כותב (פרשת אמור): "לכך, אחרי אשר ידוע לנו גודל התועלת ממצוות השופר, אשר אם יבוטל, אף באונס, הסכנה גדולה, ובכל זאת אמרו ישראל: פן יבולע חלילה למצוות שבת, אשר מעיד על קדושת שמו יתברך... יהי מה, יעבור עלינו מה, ויתקדש שמו יתברך! יקטרט השטן ולא יכנס זכרונו לאבינו שבשמים לטובה, אך לא יבולע לשבת המעידה על קדושת שמו יתברך, פן יעבירו ארבע אמות ברשות הרבים ויתחלל שבת חלילה!... ויתגדל ויתקדש שמו רבה, ועוקדים כולם עבור קידוש שמו יתברך. וכיון שכן, הרי זה גופיה מה שאין אנו תוקעים בראש השנה שחל בשבת, זה גופיה עקידה רוחנית מופלגת לרצות אותנו, כמו שמרצה זכרון שופר".

השבת במקום השופר!

עילוי נשמות

הר"ר **ישעיהו יצחק בורנשטיין** ז"ל
ב"ר חיים אליעזר ז"ל
נלב"ע י"ט תשרי תשס"ו
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

עילוי נשמות

מרת **צינה פלוק** ע"ה
ב"ר אברהם הכהן ז"ל
נלב"ע י"ז תשרי ב' דחומה"ס תשל"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י בנה ידידינו הר"ר **אברהם פלוק** ומשפ' שיחיו-תל אביב

עילוי נשמות

מרת **אסתר גולדה כהנא** ע"ה
ב"ר אלתר יעקב וגיטל ויזל ז"ל
נלב"ע י"ח תשרי תשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק גלסטר** ז"ל ב"ר שאול ז"ל
נלב"ע ט"ו תשרי תשמ"ז **ת.נ.צ.ב.ה.**
הונצח ע"י ידידינו הר"ר **בני גל** ומשפחתו שיחיו - ירושלים

לשתיה - אינם ראויים למזבח. הרי לנו, כי מאכלים ומשקים שחז"ל הורונו כי סכנה לשתותם, לא הוגדרו כ"איסור" אכילה, אלא סכנה בלבד יש באכילתם או בשתיתם, ולפיכך, עדיין נחשבים הם "מן המותר בפיך". מכאן, שגם אתרוג ששהה תחת המיטה, נחשב ראוי לאכילה, ואין לפוסלו לקיום מצוות ארבעת המינים.

ברם, מן הירושלמי (סוכה פ"ד הלכה ז') עולה, כי אין מים ויין מגולים פסולים לניסוך, משום שאינם נחשבים "משקה ישראלי" המותר לשתיה. הרי לנו, כי מחמת הסכנה גזרו עליהם חז"ל איסור, והוא הדין לגבי מאכל ששרתה עליו רעה [ועיי"ש מה שכתב ליישב דברי רש"י מהירושלמי וכן לחלק בין מים מגולים לאתרוג, שבמים ויין אפשר לבטל את הסכנה שבהם, ואם כן, גם לדברי רש"י באתרוג יהיה בו פסול].

עם זאת, הוא מסיק להלכה, כי מאחר שלדעת פוסקים רבים, מאכל ששהה תחת המיטה ניתן לאכילה בדיעבד, ובפרט אוכל חי שלא התבשל, לפיכך, ניתן לצאת ידי חובה באתרוג זה.

שומר מצווה לא ידע דבר רע: אכן, עיון בספרי הפוסקים מגלה, כי רבים מהם התירו להשתמש באתרוג זה למצווה, כל אחד מנימוקו הוא, ביניהם, בעל ה"שדי חמד" (מערכת ל' כלל קמ"א אות ל"א) המביא מדברי גדולי דורו בנושא זה ומצדד להתיר מטעמים אחדים, ביניהם, כי "שומר מצווה לא ידע דבר רע". כלומר, אם היה מצווה לאכול את האתרוג, לא היה מקום לחשוש לנזק ולסכנה, וודאי שאתרוג זה שאין צריך לאוכלו אלא צריך שיהיה ראוי לאכילה, הרי הוא נחשב ראוי לאכילה ביחס למצווה [בבית מדרשו העירוני, כי סברה זו טעונה ביאור, שכן, למעשה אין מצווה לאכול את האתרוג]. הוא גם מציע, כי יטלו את האתרוג שלש פעמים במים, כפי שנוטלים ידים שחרית, להסיר רוח רעה.

רק אתרוג מצווה שמור מפני הסכנה: הגאון רבי יצחק וייס זצ"ל (שו"ת "מנחת יצחק" סי' נ"ז אות ה'), כותב, כי סברת "שומר מצווה לא ידע דבר רע" תקפה רק אם הניח את האתרוג תחת המיטה, לאחר שייחדו למצווה, אזי, נאמר "שומר מצווה לא ידע דבר רע" (עיי' עוד "תשובות והנהגות" ח"ב סי' שט"ז).

אתרוג שרוסס בחומר חיטוי: מעניין לציין, כי בספר "כשרות ארבעת המינים" (עמ' ע"ג) דן בנושא דומה, לגבי אתרוגים שרוססו בחומר חיטוי מסוכן לאכילה. נידון זה שונה מאתרוג ששהה תחת המיטה, לפי שבאתרוג ששהה תחת המיטה, הנידון הוא אם פרי עצמו מסוכן לאכילה, אך באתרוג מרוסס, התערובת שהוכנסה בו מסוכנת אך הוא עצמו אינו מסוכן [לגבי אתרוג שבלע איסור ומחמת כן אינו ראוי לאכילה, מפני התערובת שנבלעה בו, דנו הפוסקים - ראה "מגן אברהם" או"ח סי' תרמ"ט ס"ק כ"ג ולכתחילה אין לקיים בו את המצווה ביום הראשון, ובדיעבד, אם אין לו אתרוג אחר, אפשר לטלו בברכה, ראה "שער הציון" שם ס"ק מ"ח]. הוא מביא סברה מעניינת בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, כי מאחר שסכנת הריסוס פגה לאחר זמן מה, והאתרוג ראוי לאכילה, כבר מעתה אינו נחשב כמאכל שאינו ראוי לאכילה [ועיי"ש שהניח דבר זה ב"צריך בירור נוסף"].

דף לז/א וכן בעזרא אומר

היש 'ספר נחמיה'?

גמרתנו המצטטת פסוק אומרת: "וכן בעזרא אומר, צאו ההר והביאו עלי זית...". הפותח את ספרי הנביאים מגלה, כי פסוק זה מופיע בספר נחמיה! כמצויין ב"תורה אור" שלצד הגמרא. כבר הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל חש בדבר, ובגליון הש"ס שבשולי עמוד הגמרא הוא מפנה לדברים שכתב, כי גם רש"י מצטט פסוקים מספר עזרא בעוד הפסוק מופיע בספר נחמיה. יש לציין, כי בדיקה מקיפה מעלה, כי גם במדרשים ובזוהר הקדוש רווחת תופעה זו.

מה פשר הדבר?

ספר עזרא וספר נחמיה - ספר אחד: ובכן, ספר עזרא וספר נחמיה אינם שני ספרים, אלא ספר אחד! בכל כתבי היד העתיקים, ספר נחמיה מהווה המשך לספר עזרא, מלבד כתב יד אחד משנת ה' ר"ח. אכן, מניין ספרי הקדש הוא עשרים וארבעה (ראה בבא בתרא יד/ב), לפי שעזרא ונחמיה אינם נמנים כשני ספרים. המלבי"ם בתחילת נחמיה אף מציינו, כי לשון הפסוק הראשון בנחמיה, הפותח במילים: "דברי נחמיה בן חכליה ויהי בחדש כסליו..." מוכיחה, כי הפסוק ממשיך פסוקים קודמים לו.

"כאן חצי הספר": גם בעלי המסורה הקדמונים, שצינו מאפיינים שונים בכתבי הקדש, רשמו בנחמיה פרק ג' פסוק ל"ב, כי שם "חצי הספר", בעוד שמיקום זה אינו אמצעו של ספר נחמיה כלל, לפי שהתכוונו לכך שבפסוק זה חצי הספר הכולל את

לפני מאה שישים וארבע שנים, עמד הגאון רבי יעקב אטלינגר זצ"ל, בעל "ערוך לנר", ביכורי יעקב" ועוד, על מדרגות ארון הקדש, ונשא דרשה חוצבת להבות בפני קהל מרעיתו, בעיר מנהים שבגרמניה. היה זה ערב ראש השנה.

אותה שנה חל ראש השנה בשבת קדש, כפי שאירע השנה, ורבי יעקב התייחס לכך וציין דברים מופלאים שכחם יפה גם לשנה זו. רבי יעקב מציינו, כי השנים הטובות ביותר בהיסטוריה של עם ישראל, היו בשנים שראש השנה חל בשבת, וכן להיפך, השנים הגרועות והרעות ביותר היו בשנים שבהן ראש השנה חל בשבת!

"מדוע?", פנה רבי יעקב לציבור השומעים, ומיד השיב במשל:

היה היה שר שחטא למלך והמר את דבריו, ויקצוף המלך מאד וחמתו בערה בו, ויאמר לשופטים להעמידו למשפט כדת המדינה. ביקש לו השר מליצים ופרקליטים מן היותר מעולים, אך הכל מיאנו להגן על השר שחטאו גלויה ואשמתו מוכחת. בראש חפוי ובנפש דוויה שוטט השר עזוב ונדכה, ורק רעייתו עימו.

ותאמר אשתו: הן לי מהלכים בבית משפחת המלוכה, שקרובה אני לפניהם, אני אהיה פרקליטתך, אמליץ יושר בעדך ואחלה את פני המלך שיחונך.

ויהי כן. צלחו דבריה ויימלט מגזר דינו בעור שיניו.

לימים חטא שר אחר למלך, ואף הוא הועמד למשפט. ויעץ לו השר שזכה במשפט, "הן גם רעייתך מבית המלוכה היא, הביאה עמך לבית המלוכה ותמליץ טוב בעדך".

ויבוא השר ורעייתו למשפט, וירא המלך כי מוכה וחבולה היא, ויאמר לה: "מה זה וכל מה זה? ותתחלל האשה וענתה: כך וכך כדי לבקש אמתלה לאישה ולא הצלח בידה. ויען אחד מן העומדים שם ויאמר, הלא אלה הסימנים ממכות אשה האכזרי. ויתנמה המלך מאד וידבר אל האשה: לאיש אשר אלה לו נעשית סניגור! הלא רק לקטיגור תוכלי להגיש לפנינו! ומשפט השופטים יצא להרשיע את השר ולהענישו".

וישא רבי יעקב קולו ויאמר: "בתקיעתנו יעוררב השטן, וזכות התקיעות יהיו לסניגור. וכל זה רק כשחל ראש השנה בחול, אבל כשחל בשבת, אך ימצא לנו זכות להצדיקנו ביום הדין! אכן לזה באה השבת, שהיא בת זוג לישראל, כמו שאמרו חז"ל (בב"ר פ' י"א), להיות סניגור בעדנו לפני מלך מלכי המלכים. והשבת יוצאת ובאה לפני כסא כבודו, כדכתיב "ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם", ובזכות שישראל משמרים השבת כראוי, הקב"ה מוחל עוונותיהם. אבל כל זה דווקא כל זמן שישראל מקיימים את השבת, אבל כשאינם משמרים בת זוגם כראוי... אך תעשה השבת סניגור להצדיק משפטינו! הלא תעשה קטיגור!...

ולכן, בפרט בשנים כאלו, שראש השנה חל בשבת, נתאמץ בתשובה בלי הפסק...".

עד כה דבריו הקדושים.

★ ★ ★

אין צורך להכביר מילים על המפעל הכביר המוצע כעת לכל בית ישראל, להשתתף בלימוד הלכות שבת, שתי הלכות בכל שבת, בלימוד משותף של כל בני המשפחה בצוותא. **בשבת** קדש, נקדש את שמו ברבים, נשן ונלמד הלכות שבת עם כל בני המשפחה. החוברת הראשונה עוסקת בתחילתה בהלכות הדלקת הנרות של שבת קדש. יהי רצון שזוכה במהרה להתגשמות דברי המדרש, "יאם אתם משמרים נרות של שבת, אני מראה לכם נרות של ציון".

..... המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדרך היומית, ואנו נפרסם את בע"ה בטור זה.

כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק פקס: 93-67-570-03
mendelson@meorot.co.il

..... בברכת התורה העוֹרֵך

מענה לשון

דף לח/ב אומר: **אנא** ה' הושיעה נא... **אנא** ה' הצליחה נא... **אנא** ה' הושיעה נא!
בפיתנו נתייחס הפעם לאופן ההטעמה הנכונה בקריאת מלים אלו שבהלל ארבע מלים אלו צריכות להיאמר בהטעמה מלרע (=מלמטה), דהיינו להטעים את ההברה האחרונה של המלה -- בניגוד להטעמה מלעיל (=מלמעלה), שפירושה הטעמת ההברה שלפני האחרונה.

א. "אָנָּא" - יש לבטא מלת בקשה זו בהטעמת "מלרע", היינו להטעים את סוף המלה "נָּא". מלת בקשה זו נכתבת שבע פעמים במקרא עם א' סופית, אך שש פעמים היא נכתבת בני"ד עם ה': "אָנָּה" (כגון: תהלים קטז/טז). לעומת זאת, את המלה "אָנָּה", שפירושה "לאן", יש להטעים בדרך כלל מלעיל - היינו להטעים את ההברה שלפני ההברה האחרונה: "אָנָּה" (ראה מנחת שי על היוצאים מכלל זה: דברים א/כח; תהלים קטז/טז).

ב. ה' (אָנָּה) - את שם אדנות יש לבטא תמיד מלרע, היינו להטעים את סוף השם "נָּי", ולא את "ד" (=מלעיל) ובוודאי שלא את האל"ף שמנוקדת בחטף פתח ("אָנָּה"), (הכרעת משני"ב סימן ה ס"ק ב).

ג. הוֹשִׁיעָה - יש דעות שונות בהטעמת פֶּעַל זה, והמומחה לענייני מסורה, הרב מרדכי ברויאר הי"ד טוען, כי יש להטעים את סוף המלים: "הוֹשִׁיעָה... הַצְּלִיחָה", ושכן כתוב בכל כתבי היד ובדפוס ראשון ("כתר ארם צובא", עמ' 43 - 44).

ד. נָּא - את הנו"ן יש לבטא עם דגש חזק, ומכיוון שבמלה זו הברה אחת בלבד ברור שהטעמתה מלרע.

מנינים

דף מא/א ושיהא יום הנף כולו אסור **למה נסמכו**

אמר בעל ה"אמרי אמת" מגור זצ"ל: **אחר** שתיקן רבי יוחנן בן זכאי זכר למקדש, חשש כי יבוא יאוש לישראל על כי עושים 'זכר' מחשש שכחה. עמד ותיקן שיהא יום הנף כולו אסור שכן "מהרה יבנה בית המקדש"... **לפיכך** שתי תקנות אלו - שאין כל קשר נראה לעין ביניהם - נסמכו במשנה (כאן) יחדיו...

דף מא/א מחר יבנה בית המקדש **החתונה בירושלים**

מספרים כי רבי לוי יצחק מברדיצבוב שלח הזמנה לחתונת אחד מבניו ובה כתב לאמר: החתונה תתקיים בעיר הקודש ירושלים ביום פלוני בשעה פלונית. ובאם, חלילה, לא יבוא משיח צדקנו - תתקיים בעירו ברדיצבוב...

דף מא/א דאיבני בלילא **יבנה ביתו בקרוב**

הקשו רש"י ותוספות כאן, הן אין בונים את בית המקדש בלילה? ותיצרו כי בית המקדש שלתניד לבוא בידי שמים יבנה. **זהו** שאנו משוררים ואומרים בליל פסח "אדיר הוא יבנה ביתו בקרוב". כיון שיבנה ביתו בעצמו, יכול הוא לבנותו בקרוב, כבר עתה בלילה... ("ידברי שאול").

דף לז/ב לולב בימין ואתרוג בשמאל, מ"ט הני תלתא מצוות והיא חדא מצוה

הצדיק והאתרוג

האתרוג מרמז על הצדיק הגמור, לעומת האגודה הכוללת כל המינים בעם, כולל הרשעים. ראוי היה לתפוס אתרוג בימין, שכן "אורך ימים למימינים". מכל מקום גדול כח הרבים, ובעל כן נוטל הימין את הרבים. ואף את האתרוג מחבר עמהם, שלא יפרוש מן הציבור. (חת"ס - ויקרא כ"ג).

עזרא ונחמיה יחד.

השאלה המתבקשת היא, מדוע? תמיהה זו מתעצמת נוכח העובדה, שרוב ספר עזרא נכתב על ידי נחמיה!

הגמרא במסכת סנהדרין (צ"ג) מבארת, כי היתה טענה מסויימת על נחמיה, ש"החזיק טובה לעצמו" בבקשו מהקב"ה "זכרה לי אלוקי לטובה כל אשר עשיתי על העם הזה", ולפיכך לא נקרא ספרו על שמו. [לפי דעה אחרת בגמרא ספרו לא נקרא על שמו, מפני שסיפר בגנותם של רשעים עי"ש בגמרא ובספר "חסידים" אות תפ"ב].

בימינו מחולק ספר עזרא-נחמיה לשניים, בדרכו של כתב היד העתיק משנת ה' ר"ח, וכך הודפס גם בהוצאה הראשונה של "מקראות גדולות", שנדפסה בוונציה בשנים רע"ו-ז ומשם העתיקה כל המדפיסים.

האם אין זה כדין?

"ושוב הסכימו מן השמים": מעניין ביותר לציין את דבריו של החיד"א שנשאל בדבר והשיב (בקונטרס שצירף בסוף ספרו שו"ת "חיים שאל"י), כי יתכן, שבחלוף הזמן הרב, "שלם הדקדוק על שאמר זכרה לי אלוקי לטובה, ושוב הסכימו מן השמים שיקרא הספר על שם נחמיה".

יש להדגיש, כי כל האמור מתייחס לכינויים של הספרים עזרא ונחמיה. ברם, גוף ההלכה, שבעת כתיבתם על קלף יש לכתבם בספר אחד - נותר על כנו כדברי הגמרא.

דף לז/ב מוליד ומביא מעלה ומוריד

נענועי ארבעת המינים

מנהגנו לנענע את ארבעת המינים לארבעת רוחות העולם ולמעלה ולמטה.

מדוע מנענים את הלולב? רבי יוחנן אומר: "מוליד ומביא - למי שהארבע רוחות שלו, מעלה ומוריד - למי שהשמים והארץ שלו". כלומר, אנו מראים כי אנו מקיימים את המצווה לכבוד בורא עולם שהכל שלו. מוסיף על כך רבי חמא בר עוקבא בשם רבי יוסי ברבי חנינא: "מוליד ומביא - כדי לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד - כדי לעצור טללים רעים". כלומר, בקיום המצווה אנו עוצרים רוחות וטללים רעים. כך פשטות דברי הגמרא, כפי שגם עולה מדברי ה"ביאור הלכה" (סי' תרנ"א סעי' ט).

ברם, הרדב"ז מחדש, כי אין לפנינו שני אמוראים המשלימים זה את דברי זה, אלא שניהם חולקים זה על זה. רבי יוחנן סובר, שטעם הנענועים הוא להראות שבורא עולם שולט ברוחות העולם ובשמים ובארץ, ורבי חמא חולק וסובר, כי טעם הנענועים לעצור רוחות וטללים רעים.

לדעתו, מחלוקתם אף מניבה השלכה הלכתית משמעותית, כדלהלן.

לנענע לשתי רוחות בלבד: בעל העיטור מביא "מנהג אבותינו" לנענע ארבעה נענועים בלבד, קדימה, אחורה, למעלה ולמטה! ואין צורך לנענע לארבע רוחות העולם, שהרי "המושל בבי מושל בדי", היינו: מי ששולט בשתי הרוחות לכיוון מנענעים, הוא גם השולט בשתיים הנוספות ואין צורך להוסיף לנענע. ה"עיטור" מוסיף, כי "המוליד ומביא [גם] לצפון ודרום - דעת חיזוני הוא"; סתם ולא פירש את כוונתו.

הרדב"ז בפירוש לרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות פ"ט הל' ז') כותב, כי דברי בעל ה"עיטור" הולמים את שיטת רבי יוחנן, שהנענועים מוכיחים שהמצווה מתקיימת לכבודו של בורא עולם, וממילא, די בנענע לשתי רוחות מתוך ארבעת הרוחות. ברם, מעיד הרדב"ז, מנהגנו לנענע לארבעת הרוחות, לאור טעמו של רבי חמא, שהנענועים נועדו לעצור רוחות רעות ולפיכך יש לנענע לכל הצדדים.

זהירות מיצירת צורת צלב בנענועים: לגבי נימוקו של בעל ה"עיטור", קיימת התייחסות מעניינת ברא"ש (סי' כ"ו) הדוחה את דבריו מכל וכל; מה בכך שמי ששולט בשתי רוחות שולט גם בשתיים הנוספות, "הקצרה יד ימיננו [היך בה אוהזים את הלולב] מלהודות למי שארבע רוחות שלו?". לדעתו, לפי שני הטעמים יש לנענע לכל הצדדים, ואילו המנהג המובא בעיטור, ממנו עולה כי היתה בידם הקפדה שלא לנענע לארבע רוחות, מקורו בחשש שנענוע לארבעה צדדים יוצר דמות צלב. זו כוונת העיטור "דעת חיזוני הוא". אך האמת היא, מעיר הרא"ש, כי אדרבה, הנהוג כמנהג העיטור יוצר דמות צלב, לפי שמנענע ימין שמאל ולמעלה ולמטה ויוצר ארבע קצוות בנענועיו, ואילו מנהגנו לנענע לארבעת הצדדים ולמעלה ולמטה, אינו יוצר דמות צלב... לפי שנענועו יוצרים שש קצוות (ועי' גליון מהרש"א בשו"ע יו"ד סי' קמ"א סעיף א' מה שלמד מזה).

הלכה למעשה נפסק כדברי הרא"ש ("ישלחן ערוך" או"ח סי' תרנ"א סעי' ט).

האם לכפוף את ראש הלולב כלפי מטה? ומכאן לנידון מעניין נוסף. הכל מודים כי מנענעים את הלולב מעלה ומטה. כאשר מנענעים את הלולב לצדדים, מטים את ראש

דף לז/ב והיכן היו מנענעים... ובאנא ה' הושיע נא וכי"י

אנא ה' הושיעה נא

שח האדמו"ר בעל הלב שמחה זצ"ל, שמע מאביו הגדול בעל ה"אמרי אמת", שפעם בימי חג הסוכות אמר בעל השפת אמת, שכשאומרים בהלל "אנא ה' אפשר לפעול ישועות. למחרת בעת ההלל נפלה מחלוקת בין זקני החסידים, חלקם זעקו באנא ה' הושיעה נא, וחלקם באנא ה' הצליחה נא. אך אני ידעתי, סיים האמרי אמת, שכונת אבא היתה דווקא על "אנא ה' כי אני עבדך"!!! (מפי הגאון ר' אשר וייס שליט"א).

דף לז/ב כדי לעצור טללים רעים

הכרת הטוב

מרגלא בפומיה דהרב אברמסקי זצ"ל, שכשאדם מנענע לדי רוחות, בכל רוח רוח עליו להודות על החסד שמשפיע בורא עולם מאותה הרוח. כחה של הכרת הטוב כה רב, עד שמונע מרוחות רעות לבוא משם, ומוסיף שפע ממקור הברכה.

דף לז/ב

האימונים!

פעם מצאו את הצדיק רבי יוסף זונדל מסלנט זצ"ל באשמורת הבוקר של ימי חג הסוכות, עומד עם ארבעת המינים בידיו ומנענע אותם כפי שמנענעים בהלל ובעת הברכה. עדיין לא האיר היום, מה לו לנענע? תמחו הרואים.

בהזדמנות אחרת ראוהו עומד לפני התפילה ובורע וזוקף בתפילת שמונה עשרה.

רבי זונדל הסביר להם:

ראיתם את אנשי הצבא המתרגלים ומתאמנים בעבודת המלך יום יום, שוב ושוב? אף הידועים והמלומדים חוזרים ומתאמנים כל העת, כדי שיעשו את המוטל עליהם בדקדוק גדול.

- נענועי וכריעותי אלו שראיתם, אלו הם האימונים שלי... (הגר"ז מסלנט, קל"ד).

דף מ/א

לשנן עוד ועוד

סיפר הגר"ש סופר, רבה של קראקא, לבנו, על סבו רבי עקיבא איגר:

"פעם נקלע לאכסניה באישון ליל. ביקש להעביר את הלילה בלימוד תורה, אולם לבעל האכסניה לא היה שום ספר מלבד כרך בודד של חידושי הרשב"א. טל רבי עקיבא איגר את הספר ולמד בו כל הלילה, ומאחר שחسر היה בו הדף הראשון, כתבו רבי עקיבא איגר מזכרונו והותירו לבעל הבית על מנת שיהיה ברשותו עותק שלם.

וכי באתי לספר לך כח זכרונו של סבא הזכור את חידושי הרשב"א מילה במילה על פה? סיים הגר"ש סופר - לא באתי אלא לספר לך שאפילו רשב"א שידעו על פה למד בו ושננו לילה שלם..."

לעילוי נשמת האשה החשובה מרת **אסתר קליין** ע"ה (וינה) בת הרה"ח ר' יעקב ז"ל נלב"ע כ"י תשרי תש"ס

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידינו הר"ר **יעקב קליין** ומשפ' שיחיו - פתח תקוה

לעילוי נשמת הר"ר **דוד לייב פוקס** ז"ל ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע כ"י תשרי תשנ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידינו ר' **משה וחיה גרין** שיחיו - רעננה

הלולב לצד שלכיוונו מנענעים; האם כך יש לעשות גם בעת נענוע כלפי מטה, להפוך את ראש הלולב מטה?

מתברר, כי אכן היו שנהגו כך (שם), ולדעת הרמ"א כו ראוי לנהוג. אולם, מנהגו על פי דעת ה"בית יוסף", שאף על פי שבנענועים מטים את ראש הלולב לכיוון אליו מנענעים, אין לעשות כן בנענוע כלפי מטה, מפני שאז יהיה הלולב הפוך שלא כדרך גדילתו (ראה "משנה ברורה" שם ס"ק מ"ו, שכן הכריעו האחרונים, שיותר נכון לנהוג כדעה זו).

דף לז/א כל לנאותו אינו חוצץ

חציצה בלולב, סוכה ושופר

הערצה וכבוד רב רכש הגאון רבי יואב יהושע ווינגרטן זצ"ל, בעל "חלקת יואב", לרבו הגדול האדמו"ר מסוכטשוב בעל ה"אבני נזר" זצ"ל. במאמר הבא נתענג על סברות משיבות נפש ששלחו השניים זה לזה.

כלל נקוט בידינו, ש"כל לנאותו אינו חוצץ", היינו: מעטה או כיסוי שנועדו לייפות את המצווה, אינם מהווים חציצה אלא בטלים לחפץ, ומפני כך, הפורס תחת הסכך סדין יפה לעיטור הסוכה, אינו פוסל בכך את הסוכה, אף על פי שאם לא היה סדין זה נחשב נוי, היתה הסוכה פסולה, מפני שהיושבים בסוכה אינם תחת הסכך, אלא תחת הסדין.

שופר מצופה זהב: הכי כן, התקשה ה"חלק יואב" (שו"ת סי"ג), הן הלכה פסוקה היא, כי שופר שפיו מצופה זהב - פסול, מפני שהוא חוצץ בין התוקע לבין השופר. מדוע? הן זהב זה נועד לייפות את השופר!?! [עיי"ש תשובתו לכך].

הנוי צריך להיות ניכר בעת קיום המצווה: את ספרו "חלקת יואב" הוא שלח לרבו בעל ה"אבני נזר", אשר השיב לו בסברה נאה (הודפס בפתיחה לספר חלקת יואב - הוצאות החדשות, ועיי"ש עוד מה שתיריך): הכלל "כל לנאותו אינו חוצץ" נאמר על חפצי מצווה שהנוי ניכר בהן בעת קיום המצווה. וכגון, היושב בסוכה ומקיים מצוות סוכה, כשבאותה שעה הסדין המקושט מעטר את סוכתו ומייפה. ברם, בשעה שתוקעים בשופר, הזהב שעל פתח השופר נמצא בפיו של התוקע ואין רואים אותו, משכך, מה נוי מצווה יש בדבר (עיי"ש הוכחתו מתוספת).

קיבל התלמיד את תשובת רבו, ועדיין לא נחה דעתו, כדלהלן.

אגידת הלולב בקשרים: המקיים מצוות ארבעת המינים, צריך לאוחזם בידיו, אסור שתהא חציצה בין ידיו לבין ארבעת המינים. והנה, למדנו בסוגייתנו, כי נחלקו הדעות אם חובה מן התורה לאגוד את הלולב, ההדסים והערבות יחד באמצעות קשירה, אך הכל מודים, כי מצוות "נוי מצווה" יש בדבר, שכך נאה ללולב. הגמרא מוסיפה ומביאה את דברי רבא, כי בעת קיום המצווה, אין צורך להקפיד לא לגעת בקשרים, כדי שלא תהא חציצה בין היד לבין הלולב, שכן, "כל לנאותו אינו חוצץ".

לכאורה, מאחר שבעת קיום המצווה, אוחזים בלולב וכך מכוסים הקשרים הללו - אין הנוי ניכר בעת קיום המצווה! ומדוע אינו חוצץ?

מה נויים של קשרי הלולב? ה"אבני נזר" השיב לו, כי כאן אנו מתוודעים ל"נוי מצווה" מסוג אחר לחלוטין. הגע עצמך, מה נוי ויופי יש בקשרים הללו הנכרכים סביב הלולב, וכי חן והדר להם?! שומה עלינו להסיק, כי עצם העובדה שהם אגודים יחד כמקשה אחת, היא נויים והדרם. ברם, אם אכן כן, יש להבין, מה טעם לכרוך אותם ולקשרם, וכי בשעה שאדם לופתם בכף ידו אינו מצמידם זה לזה ומאחדם? כאן אנו מתוודעים לכך, שיש שני סוגי הידור מצווה.

הידור באיכות המצווה: יש חפצי מצווה שהידורם הוא ביופי גשמי, כגון, סוכה, טלית נאה ועוד. יש הידור נוסף, השייך במצוות רבות, והוא, לקיים את מעשה המצווה באופן המהדר את המצווה. וכגון, ציוותנו תורה לאכול מצה בליל הסדר. מעיקר הדין, גם המגיע לליל הסדר חסר תאבון, מקיים מצווה באכילת המצה. אולם, לימדונו חכמים, כי ראוי ומהודר לא לאכול לפני ליל הסדר, כדי שאכילת המצה תעשה בתיאבון, מפני שהתורה ציוותה לאכול, ואכילה עם הנאה מרובה - מהודרת יותר.

כמו כן, במצוות ארבעת המינים, הידור מצווה הוא ליטלם יחד, ולא בזה אחר זה, כפי שדרשו חז"ל מן הפסוק. משכך, אמרו חכמים, הבה נאגד אותם באמצעות קשר, כדי שיאוחדו להידור.

נמצא, שנוי זה אינו יופי הניכר לעין, אלא הידור באופן קיום המצווה. מעתה, מובן מאליו, כי נוי זה אינו חוצץ גם כשאינו ניכר בעת קיום המצווה, שהרי תכליתו אינה להיראות אלא בעצם קיומו גם אם הוא נסתר מן העין (עיי"ש שו"ת "אבני נזר" או"ח סי' תלי"ב - תלי"ג).